

Stephen Marlowe 5

KOLUMBUSZ KRISTÓF ÖNÉLETÍRÁSA

(részlet)

Ha abban az évben, amikor születtem, a nagyhét és a zsidó húsvét nem esett volna egybe, akkor mindabból, ami itt következik, semmi sem történt volna meg. Valaki más lett volna a világ leghíre-

sebb embere, amire akadna is egy-két tippem. Arról azonban, hogy ez mire vezetett volna, nem szól a fáma. Mi lett volna, ha az az ember, aki mondjuk így, a helyettesem, csak néhány évvel később jelenik meg a színen, és ezzel időt hagyott volna az indiánoknak – vagy indiaiaknak, ahogy én hívtam őket – arra, hogy feltalálják a kereket, vagy abbahagyják az egymás közti csatározást, esetleg elveszítsék félelemmel vegyes tiszteletüket a tengerentúlról érkezett, sápadt arcú istenek iránt? Vajon leigázhatta volna-e akkor Cortés Mexikót, és Pizarro Perut? Ha még tovább gondoljuk a dolgot, akkor valószínűleg addigra már létezett volna egy indián főváros a Potomac mentén. A történelem jórészt azon múlik, hogy fordul a kocka, és abban az évben úgy rendeltetett, hogy ugyanarra a hétre essen a nagyhét és a pészah.

Azon az estén, amikor minden elkezdődött, mama és papa óvatosan lopakodtak a hátsó sikátorokon át Santiago Santangel háza felé, a széderre. Nemigen tudtak gyorsan menni, mama a hetedik hónapban volt velem. Nem mintha papának olyan sürgős lett volna. Nem akart ő elmenni a széderre Santiago Santangel házába, és egyáltalán már sehova se akart széderre menni.

Santiago Santangel – micsoda név, igaz? Calatayudi zsidó, immáron új keresztény, aki Noah Chinillo néven született. A fia, Luís, aki kilencéves a Chinillo házban utoljára tartott, titkos széder estéjén, majdan a katolikus királyok személyi kincstartója lesz, amolyan pénzügyminiszter-féle. Hogy gazdag-e? De még mennyire! Ám erről majd később.

A sikátor, amelyen mama és papa óvakodtak előre, most egy nagy, széles útra nyílt. Mindenütt fáklýák imbolyogtak. A durva köntösbe öltözött, hegyes süveges vezeklők gyászosan kántáltak, miközben lassan vonultak csörgő láncokkal. A fáklýafényben por kavargott. A Szűz meg vészesen imbolygott egy hatalmas hordszéken. Mama és papa várt.

– Milyen gyönyörű ez a Szűz – suttogetta papa tiszteletteljesen.

– Másodrangú szobor – fanyalgott mama. – Egy olyan plébániáié, amely még ezt sem engedheti meg magának.

Ekkor papa azt mondta: – Nem kellene elmennünk.

– Miért nem? – De ez nem volt igazi kérdés. Sokkal inkább baljós figyelmeztetés. Papa tudta, hogy nem lesz nyugalma, amíg oda nem mennek.

– VeszelYES.

6 – VeszelYES, hogy vacsorázni menj egy barátodhoz?

– Talán nem ártana, ha új barátaid lennének – mondta papa. – Ha egyszer áttértünk, akkor áttértünk. Ez életünk láncfonala és vetülete.

Papa takács volt. Ő mindent csakis ilyen szavakkal tudott megmagyarázni, mint láncfonal, vetületek, szövőkeret és vetelő. Ez a paradigma felért bármelyikkel, amelyet valaha is hallottam, sőt a legtöbbször jobb volt, és amint majd látni fogják, azért megfordultam egy-két helyen életem során.

A Szüzet cigányok követték újabb fáklyákkal. Akkoriban a cigányok Spanyolországban még meglehetősen új keletűnek számítottak. Harminc, negyven évvel ezelőtt kezdtek el beszivárogni a Pireneusoktól át, valahonnan még az északon lévő Franciaországon is túlról – Egyiptomból, Magyarországról, Indiából, Zipanguból, szóval valahonnan távolról. Aztán a szivárgásból áradat lett. Folyamatosan özönlöttek be Spanyolországba, és onnan nem volt már kiút. Európában Spanyolország az út vége. Mind műveletlen, és abból élnek, amit a természet nyújt nekik (értsd ezalatt, hogy kirabolnak mindenkit, aki nem cigány), és még a született keresztényeknél is koszosabbak meg bolhásabbak. Soha nem mosdanak. Ami az alsóneműjüket illeti, még soha nem került senki olyan közel egy cigányhoz (kivéve persze egy másik cigányt, aki kívülállóknak nemigen beszél), hogy megállapíthassa, viselnek-e, így arról sem szólhatok, vajon lecserélik-e. Az ok, amiért mindezt szóba hoztam az az, hogy a zsidók igen. Már mint hogy lecserélik a fehérneműjüket, hetente egyszer, a szabbatra. Ez is egyik módja, hogy a hatóságok kifürkészessék a visszaeső új-keresztényeket.

Nos, ezt kapja Spanyolország: a cigányokat. És erre mit tesz Spanyolország, kiket űz ki nem is olyan sok év múltán, mintha csak a cigányoknak akarna helyet csinálni? Az ország teljes, még át nem tért zsidó lakosságát, negyed millió embert, ennyi – orvosokat, jogászokat, tudósokat, főadóbérlőket, asszonyokat, gyerekeket és folytathatnánk a sort.

Azt gondolják, hogy ez nem volt valami jó üzlet Spanyolországnak? Nos, én nem vitatkozom.

Az Anyaszentegyház úgy tűnik remekül megfelelt a cigányoknak. Nyomban megszokták. Mama ezt igazán meg sem próbálta. Számára az, hogy a Messiás már eljött, kiábrándító volt. Így már nem maradt semmi, amire várhatna az ember. A fából vagy kőből faragott, élethű bálványok, az élethű sebeikből folyó élethű vérről, elborzasztották. A gyónás meg feldühítette. Egy sötét dobozban térdelni, hazudozni egy papnak és Isten bocsánatát kérni általa – mert visszaeső lévén, papa kedvéért mamának egyfolytában hazudnia

kellett –, ez volt a végső kereszt, amelyet mamának el kellett viselnie. Néha, még ő is ezt a kifejezést használta, ha csak úgy véletlenül elszólta magát.

Miközben arra vártak, hogy a cigányok elhaladjanak mama azt mondta: – A világ nem láncfonalból és vetüleből áll. A takács, mert nekem pont egy takácshoz kellett férjhez mennem, aki filozófusnak 7 képzelet magát.

Papa már-már hangot adott valamely megfigyelésének vagy hasonlónak az élet szövődékéről, de aztán csak megcsóválta a fejét és sóvárogva figyelte, amint a menet végén járó cigányok is eltűnnek. A cigányok nagyon értenek a vándorláshoz. Egyszerűen csak fölszedelőzködnek, és már indulnak is. Papa ezt tudta értékelni. Ha kétségessé vált a helyzet, ő is útnak indult, elköltözött. Bárhová. Ezt én örökölttem tőle.

– Siessünk, mert elkésünk – mondta mama.

Papa még egy pillanatig határozatlanul ácsorgott, a történelem súlya nehezedett tétovázására, majd felsóhajtott, és mama nyomában átlopakodott a főúton a túloldali sikátor felé.

Aztán hirtelen, mintegy váratlan sugallatra azt mondta:

– Jesúsnak fogjuk hívni,

– Micsoda?

A mama haja vörös volt, és mellé hirtelenharagú, ami a vörös haj velejárója.

– Mondom, Jesúsnak fogjuk hívni.

– Kit – mondta mama halk, fenyegető hangon –, kit fogunk mi Jesúsnak hívni?

– A fiút. Miután megszületett. Jesúsnak fogjuk keresztelni.

Bármilyen nevet is kapok, mama akkor már rég elhatározta, hogy a keresztelő után hazarohan velem, és lemossa rólam azt az úgynevezett keresztvizet. Gondolom ebből már rájöhettek, hogy mi volt a véleménye arról, hogy engem Jesúsnak hívjanak.

Kettőn áll a vásár. – Moses – lendült támadásba mama.

Most papán volt a sor, hogy azt mondja, micsoda.

– Micsoda? – mondta papa.

– Mosesnek fogjuk hívni. Moses Maimonides Colón – mondta mama lelkes hangon, miközben az általam sohasem viselt név édes szótagjain még inkább fellelkesült.

– Először is a láncfonál – mondta papa türelmesen. – Moses. Ez egy ótestamentumbeli név. Biztos jele annak, hogy visszaesők vagyunk. Spanyolországban minden fanatikus született keresztény kívülről fújja ezt a listát. Tiszta alsónemű, semmi disznóhús, áldás a kereszt jele nélkül, gyakori fürdés, ótestamentumi nevek...

– Mindezt én is tudom. Igenis visszaeső vagyok, és ezt büszkén vállalom.

– Csss! – intette őt papa.

Mama eltökélten lopakodott előre a sikátorban.

– Moses Maimonides Colón. – A név dacosan perdült ki a száján.

– Másodsor – mondta papa a maga talmudi módján –, a vetülék. Min-

8 den fanatikus született keresztény tudja, hogy Maimonides híres córdobai orvos és filozófus, a híres córdobai zsidó orvos és filozófus volt.

Mibe akarsz belesodorni minket Susanna?

Mama felnevetett. – A nevem most már Maria del Pilar. Látod? Látod, te új-keresztény, aki még azt sem tudja, hogy mi a felesége új-keresztény neve!

A szüleim tíz évvel ezelőtt tértek át a péntek esti istentiszteleten a sevillei zsinagógában. Ez a találkozás volt aztán az igazi kénköves tűz azzal a kövér, eszelős tekintetű, demagóg dominikánussal a koszos, fehér csuhájában, bal kezében a Törvénytekerccs, jobbójában pedig egy hatalmas feszület, mögötte meg a fanatikus, piromániás csöcselék, amely fáklyákkal és szurokkal fölfegyverkezve, hamarosan lángba borította a zsinagógát. A dominikánus az ajtóban állt, és hatalmas testével elállta az utat a szó szoros értelmében vett üdvözülés felé, amint a Törvénytekerccset a lángokba hajította, és magasra emelte a feszületet.

– Boruljatok le ezen jel előtt, és örök üdvözülést nyertek a mi urunk, Jézus Krisztus által! – mennydörögte a sístergő lángok és a leszakadó tetőgerendák robaján át, amint a hívők fejvesztetten menekültek az ajtó felé.

– Ámen és sorakozzatok! – üvöltötte az egyik gyújtogató. – Sorakozzatok, most itt a lehetőség, hogy mindnyájan megtérjete!

Senki sem menekülhetett a lezuhanó gerendák és a zsinagógát elemésztő lángnyelvek elől, csakis az ajtón át, ahol a dominikánus állt szilárdan, akár egy fa, és csak azt engedte ki, aki a hit elfogadásának jeleként megcsókolta a feszületet.

Ez meglehetősen élethű feszület volt, jó egy méter magas, olajfából faragott és élénk színekkel festett. Szegény Krisztus szeme felfelé meredt, mintha a töviskorona alól szívárgó vért figyelne, és a lándzsa ütötte sebből is vér csordult alá az oldalán. A gyülekezet hét tagja, amikor meglátta ezt az olajfa feszületet meg az élénk színeket (különösen a vérvöröst), túl hosszasan szállt vitába lelkiismeretével, így a lángok martaléka lett.

– József – javasolta papa. – Hívjuk Józsefnek.

Mama csak ránézett, de a sikátorban túl sötét volt ahhoz, hogy papa lássa a tekintetét.

– A József semleges név – folytatta papa reménykedve. – Mint a Bartolomé.

Bartolomé a bátyám, aki akkor épp tíz hónapos volt.

– Nem tetszik – mondta mama.

Átmentek egy újabb széles utcán. Itt újabb fáklyák, újabb vezeklők, még több cigány és egy újabb Szűz haladt.

– Mi bajod vele? Ez az Ótestamentum láncfonala és az Új vetülete.

– Egyszerűen nem tetszik, ez minden.

Olyan százméternyire lehetek a Santangel háztól, amikor si- 9
koltást hallottak. Papa azonnal megragadta mama karját, és magához
vonta, majd behúzta a sikátor egyik gondviselés rendelte, sötét kapujába.
Ekkor kivágódott a Santangel ház ajtaja, amin fény és emberek zúdultak ki.
Hamarosan rendőrök jelentek meg a ház irányából, akiknek figyelmét annyira
lekötötték foglyaik, hogy mamát és papát nem vették észre. A sort két
tiszt zárta, és ahogy tüzes paripaik patkója szikrát vetett a kövezeten,
az alig pár hüvelyknyire volt mama lábától.

Évek múltán, amikor Granadában, az arabok elleni utolsó üt-
közet idején megismertem Luis de Santangelt – egy akkor úgy ötven
körüli, hatalmasra hízott és hatalmas vagyonú tisztségviselőt –, ér-
deklődtem tőle arról a bizonyos éjszakáról.

– Az utolsó széder? Hát igen – mondta akkor Luis de Santangel.

– Az apám, az anyám és a többiek is mind. Szörnyűség! Jól emlékszem,
hát persze, hogy emlékszem. Én voltam a legfiatalabb. És nekem kel-
lett bemagolnom a választ minden kérdésre. Tudod, arra, hogy miért
olyan különleges az az este, és így tovább.

Az az este azért volt olyan különleges, mert néhány eretnek-
vadász fanatikus valahonnan tudomást szerzett a titkos széderről.
Mivel ez akkor épp a nagyhétre esett, különösen égbekiáltó bűnnek
számított, merthogy azt mondták, ezzel gúnyt űznek a Mi Urunk
Kínszenvedéseiből. A résztvevők, egy kivételével mind máglyán ég-
tek el.

Azok még az inkvizíció előtti idők voltak. Ferdinánd király majd
csak jó néhány év múltán ereszti hivatalosan szabadjára Torquemadát, a
Szent Hivatal, a Legfőbb és Egyetemes Inkvizíció pedig még később jön létre,
ezért akkoriban a megégetés csupán esetleges volt, semmiképp nem hason-
lítható ahhoz a jól megkomponált látványossághoz, amellyé majd a később-
iekben az ilyen események válnak.

– Hogy történt? – kérdeztem Luis de Santangelt, miközben az ostrom-
ágyukból hatalmas vasgolyók csapódtak Granada földszíni falaiba.

– Hogy hogy történt?

– Ki árulta el a családotat meg a többieket?

Ekkor ledőlt egy lőréses falszakasz, majd eltűnt a füstben.

És akkor Luis de Santangel, Spanyolország második vagy harmadik
leggazdagabb embere egyenesen a szemembe nézett, és azt mondta: – Va-
lahogy mindenkinek el kell kezdenie.

Mama és papa még akkor is vitatkoztak, amikor megrendülten és félelemmel telve hazaértek a kis Bartoloméhoz. József és Jónás, Noé és Józsva, Jakab és János, Timót és Péter, ezt mind elvetették.

Aztán papa váratlanul azt mondta: – Mi van, ha lány?

10 De fiú voltam, és egy hónappal korábban születtem meg egy Genova felé tartó kerekhajón, amikor is rémült anyám már biztosra vette, hogy többé nem lát szárazföldet, így beleegyezett, hogy Cristóbalnak hívjanak.

Gyűlölöm azokat az életrajzokat, amelyekben ilyeneket írnak: Már nyolcéves korában a leendő miniszterelnök (vagy kéjenc, avagy a tenger admirálisa) gondolatai a nemzetek közötti küzdelem (vagy a szexuális kapcsolatok, avagy az Indiák felé vezető tengeri útvonal) körül forogtak. Merthogy nyolcéves korában a leendő miniszterelnök stb., csupán egy kisfiú, akinek koszos az arca, csurog az orra, és bármilyen gondolatai is voltak, azok az utókor számára elvesztek. Talán ez így is van rendjén.

Másutt egyszer már leírtam (a valóságtól kissé elrugaszkodva), hogy tizennégy éves koromban szálltam tengerre, és sejteni engedtem, hogy mindez meglehetősen váratlanul történt, és hogy talán csak az a kedvező, part felől fújó szél adta előny mentett meg a rendőrségtől, ám annak eldöntését, hogy miféle aljas bűnt követhettem el, az olvasóra bízom.

A saját fiam, Fernando másként ír erről. Mivel az ifjú Fernando nem óhajtott egy tizennégy éves korában tengerre szökött, félig analfabéta senki ágyékának gyümölcsként élni, ezért életrajzában (ezt a könyvet nem ajánlom) a paviai egyetemre küldött matematikát, geográfiát és asztronómiát tanulni, hogy így megfelelő atyja lehessen a Tenger Admirálisa törvénytelen fiának.

Tengeren születtem. Ezt az alsóbb nemesség köréből származó ifjú spanyol, Rodrigo Borja is tanúsíthatja, aki ugyanazon a kerekhajón utazott Valenciából Genovába, amely Domingo és Susanna (avagy Maria del Pilar) Colónt és fiukat, Bartolomé vitte új otthona, Itália felé. Habár hajónk épp ködben vesztegelt és vitorláit petyhüdten lógtak a szélcsendben, szegény mama mégis olyan tengeribeteg volt, hogy születésem megindulása már-már kellemes időtöltésnek tűnhetett számára.

A hidalgó, Rodrigo Borja Rómába tartott, ahol családjának jó kapcsolatai voltak. Tizennégy főből álló kíséretet és ötven vasveretes tölgyfa lábát hozott magával, melyben ott volt minden, ami a hidalgó élet elengedhetetlen tartozéka. Az egyik ládában, ez volt a legkönnyebb, több tucat különböző színárnyalatú, feszes selyemnadrág, melyek mind azt a célt szolgálták, hogy kiemeljék Rodrigo Borja izmos, formás lábát. Egy másik láda meg illatozó spanyol kolbásszal volt tele. Rodrigo Borja fokhagymát vitt Itáliába.

– Legyen Cristóbal – javasolta Borja, miközben mama egy vitorlavászonnal elkerítve küszködött a tengeribetegséggel meg velem. Papa esetlenül tartotta karjában a bátyámat, Bartolomé. Bartolomé meg sírni kezdett.

– Miért épp Cristóbal? – kérdezte papa, miközben megpaskolgatta a kivörösödött kis arcot. Ekkor mama hosszan és hangosan 11 felsikoltott, majd szefárd átkok sorát kezdte szórni. A hajó olasz leányiségének a szefárd spanyolnak tűnt, de Rodrigo Borja biztosan meg tudta különböztetni a két nyelvet, és ahogy meghallotta, felismerte a spanyol zsidók piaci dialektusát.

Papa, miután feltette kérdését, nyugtalanul várt. Borja azonban láthatólag nem foglalkozott mama szín pompás szefárd tirádáival.

– Mert amint letelepedtetek, olaszosítani fogtok, és a Cristoforo igazán szép név. – Borja most a papa karjában lévő, vörös arcú gyerekre nézett. – És a Bartolomeo is – tette még hozzá.

– Olaszosítani fogjuk a nevünket?

– Természetesen. Mindnyájan ezt tesszük. Mondd csak még egyszer, hogy is hívnak?

– Domingo. Domingo Colón.

– Akkor Domenico. Domenico Colombo. Ennél misem egyszerűbb – mondta Rodrigo Borja.

Mama, még mindig szefárd nyelven, az eddigénél is fantázia-dúsabban üvöltözött.

A köd felszállt.

A késő délutáni napsugár hatalmas vitorlák árnyait vetette a vízre.

A tenger hevesen hullámozott.

A kerekhajó hánykolódva megdőlt.

A vitorlavászon mögött Rodrigo Borja egyik szolgálója vagy ágyasa határozottan a fenekemre csapott.

Előbb egy bizonytalan visítással próbálkoztam, majd üvölteni kezdtem.